

ΕΛΛΗΝΙΚΗ
GJRE

Ελληνική περιοδική
έκδοση για τη
Θρησκευτική Εκπαίδευση

Greek Journal of
Religious Education

ISSN: 2623-4386.

Πληροφορίες για την έκδοση, οδηγίες για τους συγγραφείς και την υποβολή άρθρων / Publication information, instructions for authors and subscription information: <http://www.gjre.gr>

Αγώνες κι αγωνίες για διακονία ζωντανής θεολογίας 10 χρόνια μετά

Δημήτριος Ν. Μόσχος*

*Αναπλ. Καθηγητής Τμ. Θεολογίας Ε.Κ.Π.Α., πρώην πρόεδρος Δ.Σ. ΚΑΙΡΟΥ

Βιβλιογραφική αναφορά / Reference: Μόσχος, Δ. (2020). Αγώνες κι αγωνίες για διακονία ζωντανής θεολογίας 10 χρόνια μετά. *Ελληνική Περιοδική Έκδοση για τη Θρησκευτική Εκπαίδευση / Greek Journal of Religious Education*, 3(1), 137-138.

Όλες οι απόψεις και οι ιδέες που εκφράζονται στην έκδοση είναι απόψεις και ιδέες των συγγραφέων και όχι του εκδότη (Πανελλήνιος Θεολογικός Σύνδεσμος ΚΑΙΡΟΣ-για την αναβάθμιση της θρησκευτικής εκπαίδευσης). / The opinions and views expressed in this publication are the opinions and views of the authors and not of the publisher (KAIROS - Greek Theological Association for the improvement of the Religious Education).

Το άρθρο μπορεί να χρησιμοποιηθεί για έρευνα, διδασκαλία και ιδιωτική μελέτη. Απαγορεύεται ρητά η αναπαραγωγή, η αναδιανομή, η πώληση, η εκμετάλλευση ή η διανομή του άρθρου, μέρους ή όλου, σε οποιαδήποτε μορφή και σε οποιονδήποτε. / This article may be used for research, teaching, and private study purposes. Any substantial or systematic reproduction, redistribution, reselling, licensing or distribution in any form to anyone is forbidden.

— ΑΚΟΛΟΥΘΕΙ ΤΟ ΠΛΗΡΕΣ ΚΕΙΜΕΝΟ —
— FOLLOWS THE FULL TEXT OF THE ARTICLE —

Αγώνες κι αγωνίες για διακονία ζωντανής θεολογίας 10 χρόνια μετά

Δημήτριος Ν. Μόσχος*

*Αναπλ. Καθηγητής Τμ. Θεολογίας Ε.Κ.Π.Α., πρώην πρόεδρος Δ.Σ. ΚΑΙΡΟΥ

Η ίδρυση του ΚΑΙΡΟΥ συμπύκνωνε την αγωνία δεκαετιών για την τύχη του πιο σημαντικού μέσου συνάντησης της ορθόδοξης θεολογίας με τον σύγχρονο κόσμο στην Ελλάδα, του μαθήματος των Θρησκευτικών. Ένα κομμάτι του σχολικού προγράμματος που είχε πια εκπληρώσει τους σκοπούς του φρονηματισμού, της εθνικής ολοκλήρωσης, του αντικομμουνισμού και τώρα βρισκόταν στο στόχαστρο μιας ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης που είχε χαρακτηριστικό την ουδετεροθρησκία. Η περιπέτεια των απαλλαγών το 2008 απλά ανέδειξε με οξύτητα το πρόβλημα. Ο ΚΑΙΡΟΣ άνοιξε πανιά βλέποντας στο πρόβλημα μια ευκαιρία, αυτή της μετατροπής του μαθήματος σ' ένα πραγματικό πεδίο δοκιμής ενός θεολογικού λόγου που χωρίς να χάνει την αυτοσυνειδησία του θα μπορούσε να φθάσει σε όλους (Ορθόδοξους και μη, Χριστιανούς και μη) και να ωφελήσει όλους με κοινό παρονομαστή τον αμοιβαίο σεβασμό σε μια Ελλάδα που γεμίζει από κάθε λογής μέτοικους και ξενοφερμένους και αδειάζει από τη μνήμη του πολιτισμού της, αντικαθιστώντας τη δίψα για τα καίρια και τα ανεκτίμητα της ύπαρξης, με τη δίψα για τα εκτιμημένα και υπερτιμημένα υλικά του εφήμερου. Δουλέψαμε όλοι μέσα κι έξω από τις τάξεις και τα αμφιθέατρα. Κάναμε εργαστήρια και ομιλίες, γράψαμε άρθρα και βιβλία, μιλήσαμε με πολιτικούς και υπηρεσιακούς παράγοντες, με ποιμένες της Εκκλησίας. Φτιάξαμε ένα ηλεκτρονικό περιοδικό, το μοναδικό του είδους του στην Ελλάδα και οργανώσαμε πρώτοι ετήσια συνέδρια με συμμετοχές από το εξωτερικό.

Περιμέναμε την αντίδραση του «παλαιού κόσμου» που ήρθε και από συναδέλφους που μας πήγαν στα δικαστήρια ζητώντας τη διάλυσή μας (ανεπιτυχώς), απείλησαν με ποινικές διώξεις για προσηλυτισμό στην «πανθρησκεία», απηύθυναν ιταμές απειλές σε όσους εκκλησιαστικούς ανθρώπους μας έδιναν βήμα, συκοφάντησαν μέλη μας ότι πήραν «εκατομμύρια» από προγράμματα, διαστρέβλωσαν κείμενά μας και τμήματα από το νέο Πρόγραμμα Σπουδών Θρησκευτικών στο οποίο από το 2010 συμμετείχαν πολλοί από μας (πριν ακόμη υπάρξει επίσημα ο ΚΑΙΡΟΣ), διατεινόμενοι ότι προωθούμε τον νεοβουδδισμό (!) και τον συγκρητισμό. Όλα αυτά τα περιμέναμε.

Εκείνο που δεν περιμέναμε ήταν ότι δέκα χρόνια μετά θα είχαμε να αντιμετωπίσουμε μια άλλη πραγματικότητα. Σ' ένα κόσμο που βασιζεται στην ισχύ και την εικόνα, η θρησκεία με τα πανάρχαια όπλα της, «το θαύμα, το μυστήριο και το κύρος» φαίνεται να αποτελεί αποτελεσματικότερη δύναμη ενάντια σ' αυτόν, απ' ό,τι η αγάπη προς τον ελάχιστο και αδύναμο (ίδιο ή διαφορετικό από μας) που «έξω βάλλει τον φόβον», η ελευθερία από το θάνατο, η δικαιοσύνη και το έλεος που δείχθηκαν με «σημεία» (κι

όχι «θαύματα») από έναν Θεό που σταυρώνεται και ανασταίνεται από αγάπη προς τον άνθρωπο. Μια θεολογία που καλείται να διαπαιδαγωγήσει σε τόσο «δύσκολα» θέματα δεν φαίνεται να χρειάζεται. Αντίθετα, το «θαύμα» των περιφερόμενων λειψάνων, οι κατάρες και οι αφορισμοί από τους φορείς του «κύρους», οι αγώνες πίστεως ενάντια στα εμβόλια και τις μάσκες από τους κήρυκες του «μυστηρίου» που θέλει το ναό ένα μαγικό τόπο όπου αυτομάτως η αρρώστια εξαφανίζεται, φαίνονται να τα καταφέρνουν καλύτερα από τις «αγαπολογίες» των μοντέρνων θεολόγων. Αλλάιμονο, όμως, τα φαινόμενα απατούν. Καθώς γενικά απαξιώνεται η γνώση και η παιδαγωγία από την ευκολία της εικόνας και της πρόχειρης πληροφορίας η θρησκεία φαντάζει ως θεραπεία. Στην πραγματικότητα γίνεται σύμπτωμα και συναίτιο αυτού που θέλει να θεραπεύσει. Στήνοντας τείχη ανάμεσα στους δικούς μας και τους «λάθρο», ανάμεσα στη δική μας αλήθεια και των «άλλων», ορίζοντας με αυθάδικη σιγουριά ποιος είναι σωσμένος ή ορθόδοξος και ποιος κολασμένος και αιρετικός, δημιουργεί μια νάρκωση που καθιστά έτσι τη βαρβαρότητα περισσότερο αποδεκτή. Υπηρετεί τις «δυνάμεις και τις εξουσίες του κόσμου τούτου». Η θεολογία ως ουσιαστική, κριτική έρευνα της αλήθειας, η «λογική λατρεία» φαίνονται χαμένη υπόθεση. Ο θαυμασμός προς τους αυταρχικούς ηγέτες (ακόμα κι αν έχουν γραμμένη στα παλιά τους τα παπούτσια την ηθική του Ευαγγελίου) μπορεί να αντικαταστήσει το 'ξεπερασμένο' «ο πρώτος θέλων είναι, έστω πάντων διάκονος». Για όλ' αυτά δεν ήμασταν προετοιμασμένοι. Ούτε για το ότι μεγάλο μέρος της θεσμικής ηγεσίας της χώρας (πολιτικής, δικαστικής, θρησκευτικής) θα εκμεταλλευόταν αυτή τη 'θεολογία' της ύψωσης τειχών και της λατρείας του φόβου για να πετύχει μικρούς ιδιοτελείς της στόχους πηγαίνοντας με το συρμό.

Το έργο του ΚΑΙΡΟΥΪ είναι περισσότερο επίκαιρο και περισσότερο απαραίτητο από ποτέ, σε βαθμό που δεν μπορούσαμε να φανταστούμε δέκα χρόνια πριν. Έχουμε να υπερασπιστούμε όχι μόνο τη θεολογία, αλλά και την εκπαίδευση συνολικά για μια ελεύθερη και δικαιότερη κοινωνία. Έχουμε να υπερασπιστούμε την «πλήρωση» και όχι την «κατάργηση» της λογικής και της γνώσης για τη σωτηρία της ζωής σε όλο τον πλανήτη. Δεν φεύγουμε από τον παλιό κόσμο «που τρέχει ξοπίσω» μας (κατά το παλιό σύνθημα του Γαλλικού Μάη) αλλά μένουμε για να πολεμήσουμε το κακό με τα όπλα του καλού. Το μάθημα των Θρησκευτικών είναι μια καλή αρχή και θα το διακονήσουμε απέναντι και σε χίλιες δικαστικές αποφάσεις, αν χρειαστεί. Αλλά είναι μόνο η αρχή. Ένα αναβαθμισμένο σχολείο σε μια κοινωνία που χρειάζεται ελευθερία και δικαιοσύνη για τον εαυτό της και για όλο τον υπόλοιπο κόσμο είναι η μεγάλη πρόκληση για την Ορθόδοξη θεολογία σήμερα.